

poskytuje přehledné vysvětlení, v čem jsou konspirační teorie problematické — nejen proto, že ve veřejném prostoru šíří objektivní nepravdy (například že Země je placatá nebo že naši planetu ovládají vesmírní ještěři), ale především proto, že prosazují politický extremismus. V knize je patrná autorova snaha vyzbrojit čtenáře praktickými argumenty pro případnou debatu s konspiračními teoretiky — ať už na téma popírání holocaustu, střelby na střední škole v Sandy Hook nebo atentátu na Kennedyho.

Etický pohled na konspirační teorie je na jednu stranu efektivní — umožňuje autorovi kategoricky je odmítnout jako „nebezpečné a extremistické“. Na druhou stranu je ale etická perspektiva ke konspiračním teoriím v určitých ohledech omezující, což je v knize patrné hned na několika místech. Autorovo pojetí celého fenoménu konspiračních teorií jako politické propagandy vede bohužel k opomenutí jejich dalších aspektů — spirituality, narativity, vztahu k dějinám nebo kulturního kontextu, v němž vznikají a šíří se. Politická propaganda coby jádro konspiračních teorií neobjasní, proč lidé věří v existenci reptiliánů, nebo tomu, že Země je dutá. Problematicnost politické perspektivy se nejvýrazněji projevuje ve druhé kapitole pátrající po důvodech víry v konspirační teorie. Cassamovi se nedaří přijít se zobecnující odpovědí. Ačkoli jsou jeho dílčí postřehy o motivacích jednotlivých skupin stoupců konspiračních teorií zajímavé, jen těžko se lze spokojit s výrokem „je to složité“, kterým kapitolu uzavírá. Etická perspektiva v kombinaci s popularizačním charakterem knihy se projevuje i ve volbě problematických slovních obrátů, nezapadajících do odborné publikace — výrazy jako „jed konspiračních teorií“ narušují jinak odbornou dikci textu.

Souhrnně řečeno, Cassamova kniha je pokusem stručně a systematicky pojednat konspirační teorie jako politický a v mnoha ohledech problematický fenomén. Širší veřejnosti určitě dobře poslouží jako orientační příručka, jako stručný úvod do problematiky. Zvolené etické hledisko se ale vážnému zájemci o problematiku bude jevit jako omezující — přes deklarovanou snahu porozumět přitažlivosti konspiračních teorií obsahuje kniha spíše jejich kategorické odmítnutí, citujme závěr knihy: „konspirační teorie jsou nebezpečné.“ To většina čtenářek a čtenářů pravděpodobně ví už ve chvíli, kdy se rozhodnou knihu zakoupit. Takovýto závěr oslabuje celkové vyznění knihy, obsahující zajímavé dílčí teze.

Kateřina Sixtová

Jaroslav NAJBERT – Stanislav PALATKA, *Expedice Podyjí. Devět mlýnů a Podmolí: Námetý na badatelské aktivity pro žáky základních a středních škol, Praha – Znojmo, Ústav pro studium totalitních režimů – Správa národního parku Podyjí, 2017, 111 s., ISBN 978-80-87912-81-2 (Ústav pro studium totalitních režimů), 978-80-87643-03-7 (Správa národního parku Podyjí)*

Publikace Jaroslava Najberta a Stanislava Palatky nabízí inovativní pojetí, jakým je možné doplnit frontální výuku dějepisu na českých školách. Tento projekt vznikl na základě spolupráce Ústavu pro studium totalitních režimů, Správy Národního parku

Podyjí a pilotní znojenské Základní a mateřské školy Znojmo, Pražská 98.¹ Autoři v této knize představují možnosti badatelské práce studentů přímo v terénu, což by jim mělo přiblížit pestrou práci historika, který tak nemusí pracovat pouze s archivními materiály, ale může a měl by k dokreslení historické skutečnosti zohlednit i jiné historické prameny. Hlavním cílem je inspirovat učitele dějepisu, aby tyto vzdělávací zájezdy realizovali, a tím rozvíjeli u žáků zájem o badatelskou práci a formování vlastních historických myšlenek a závěrů.

Práce je strukturována do třech základních okruhů. První část je věnována představení celého projektu, včetně doporučení organizace a časového průběhu vzdělávací akce. V kapitole „Popis lokality a společenské souvislosti“ je stručně popsána historie oblasti, která byla postižena zásadními změnami, ať už odtržením od Československé republiky a přiřčením k říšské župě Niederdonau či nuceným vysídlením německého obyvatelstva a nakonec vytvořením hraničního pásma.² V závěru první části jsou uvedeny pokyny pro uskutečnění celého projektu a základní metodická východiska, včetně doporučeného věku žáků a jejich organizace při činnosti. Podle doporučení autorů mají žáci pracovat v rámci čtyřčlenných až šestičlenných skupin, v jejichž čele stojí kapitán či mluvčí.³

Tento formát však může objektivně skýtat jistá úskalí — někteří žáci ve skupině nemusí být nakloněni kolektivní spolupráci a nebudou proto aktivně zapojeni. Dalším problémem, který v kolektivním pojetí může nastat, je příliš dominantní vedení mluvčího či kapitána, který nemusí přihlížet k názorům svých kolegů. Je tedy otázkou, zda by koncepci skupinové či kolektivní spolupráce nebylo (v rámci edukativních účelů) vhodnější nahradit formou individuální.

Druhá část práce je zaměřena na jednotlivé lokality samotné expedice. Každá ze šesti lokalit je opatřena stručným základním popisem, případně historií dané lokality a komentářem k pracovním listům, které žáci dostávají.

Hned u první lokality (údolí Devět mlýnů) je Jaroslavem Najbertem a Stanislavem Palátkou doporučen první úkol. Žáci mají nalézt pozůstatky lidské činnosti, nejlépe zbytky původních mlýnů či jejich příslušenství ve vodě, a tyto nálezy fotograficky zdokumentovat. Následně mají komparovat dřívější a nynější fotografie téže lokality a formulovat své vlastní hypotézy, jak se tyto dvě lokality liší a proč. Tato činnost má velký vliv na rozvíjení názorů a pochopení situace, jak se historické události podílejí na podobě krajiny.⁴

V podkapitole týkající se třetí lokality (hotel Gruber) je uvedeno, že hotel vznikl přestavbou bývalého mlýna a byl využíván k rekreaci. Žákům je v rámci pracovního listu předložen vzpomínkový text místního rodáka Bruna Kaukala, který coby odsunutý sudetský Němec v roce 1997 vzpomíná na oblast Devíti mlýnů. Žáci následně dostávají za úkol znázornit formou živého obrazu, básně či scénky svou představu o tehdejší životě v této lokalitě. Je však potřebné zdůraznit, což autoři též uvádějí,

1 Jaroslav NAJBERT — Stanislav PALATKA, *Expedice Podyjí. Devět mlýnů a Podmolí: Náměty na badatelské aktivity pro žáky základních a středních škol*, Praha — Znojmo 2017, s. 9–10.

2 Tamtéž, s. 17.

3 Tamtéž, s. 21.

4 Tamtéž, s. 27–28.

že dobový text nelze zcela ztotožňovat s historickou realitou, neboť názor a pohled daného jedince může být velmi sugestivní.⁵

Zajímavého tématu se následně týká činnost v rámci šesté podkapitoly „Lesní správa Podmolí“. V této lokalitě jsou nabídnuty tři verze zajímavých aktivit. První z nich je bádání po motivaci mladíka Štefana Hroze, který se pokusil překročit státní hranici nedaleko Vranova nad Dyjí v roce 1960, ale bohužel při tomto pokusu přišel o život. Na základě dokumentů z vyšetřování případu Státní bezpečností, obrazových dokumentů tohoto incidentu a vzpomínek bývalého velitele pohraniční rotý žáci mohou uvažovat o činech jednotlivců, kteří byli aktéry této události, a formulovat otázky, jak by se v podobné situaci zachovali oni sami v jednotlivých historických rolích.

Druhá aktivita nazvaná „Mladí strážci hranic“ má za cíl popsat žákům, jaký vliv měla na fungování Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže blízkost státní hranice. Jakým způsobem byli mladí členové vychováni a jakým způsobem byli nápomocni hraniční strážci.

Třetí aktivita s názvem „Život v pohraničí“ si klade za cíl žáky motivovat k formulování otázek na pamětníky a zjistit, jak v tehdejší době obyvatelé pohraničí žili, například zda pomáhali strážci, či naopak prováděli sabotáže. Kromě toho, jak uvádí autoři, je pro žáky nesmírně důležitá konfrontace výpovědí jednotlivých pamětníků, z čehož si mohou snadno učinit názor, že paměť jednotlivých osob je závislá na jejich tehdejším sociálním postavení.⁶

Všechny tyto uvedené činnosti jsou přínosem pro žáky dějepisu, kteří si tak mohou osvojit základní dovednosti historického bádání a kritického myšlení.

V poslední části práce autoři shrnují poznatky i přínosy projektu a popisují částečné nedostatky, a to především vnitřní motivaci některých žáků a problémy se schopností dobře spolupracovat ve skupinách. Jako východisko z těchto potíží autoři doporučují posílit motivaci žáků vidinou známkového ohodnocení za splněnou práci. Další možností by mohlo být zapojení žáků do organizace projektu. V neposlední řadě je podle názoru Jaroslava Najberta a Stanislava Palatky vhodné, aby žáci měli možnost své výsledky veřejně prezentovat, aby plnění práce nebylo pouze samoúčelné. Autoři si také velmi pochvalují skupinové pojetí práce, které podle nich bylo konstruktivní. Je však nutné dodat, že takto konstruktivní činnost jednotlivých skupin nemusí být vždy pravidlem. Následně pak autoři upozorňují, že podobné projekty nemusí být realizovány pouze ve společenskovědních oborech, ale mohou být využity také v jiných středoškolských předmětech.⁷

Ačkoli projektové vyučování skrývá v určitých svých parametrech drobné potíže, je zapotřebí zdůraznit, že je neocenitelným prvkem v edukačním systému školství, a to zejména díky svému zážitkovému rozměru, který mnohem lépe působí na paměť.

Martin Hakl

5 Tamtéž, s. 39–41.

6 Tamtéž, s. 59–60.

7 Tamtéž, s. 101–105.

Dějiny ve veřejném prostoru II. Vystavování minulosti (online, 22. října – 11. prosince 2020)

Na podzim a v zimě roku 2020 proběhl druhý ročník konference pořádané fórem Dějiny ve veřejném prostoru, tentokrát na téma „vystavování minulosti“.¹ Setkání organizuje širší konsorcium institucí,² které se zaměřují na oblast „public history“ a snaží se propojovat různorodé aktéry na poli historického vzdělávání (archiváři, didaktici dějepisu, edukátoři z neziskových organizací, historici, muzejní pedagogové, studenti historie a učitelství dějepisu ad.). Druhý ročník konference, která se koná jednou za dva roky, se kvůli epidemii Covid-19 realizoval v distančním online formátu. Rozsáhlý program probíhal v jednotlivých blocích od 22. října do 11. prosince 2020. Díky distančnímu formátu jsou všechny příspěvky přehledně dostupné na Youtube kanálu konference.³

Předkládanou zprávu o konferenci jsme společně vytvořili jako studenti a studentky kurzu „Dějiny ve veřejném prostoru“, který v zimním semestru akademického roku 2020/2021 probíhal po vedením Kamila Činátla na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty UK. V rámci kurzu jsme se předem seznámili s tematickým zaměřením a programem konference a společně diskutovali témata související s problematikou „public history“ a otázkami „vystavování minulosti“ nejen v muzeích, ale též v dalších veřejných prostorech a institucích. Návazně jsme si vybrali konkrétní panely, které nás svým zaměřením oslovily, a připravili se na aktivní účast na konferenci. V rámci online přenosů jsme kladli přednášejícím předem promyšlené dotazy a aktivně se zapojovali do diskuze. Na konci semestru proběhlo souhrnné vyhodnocení konference, jehož součástí byla zpětná vazba organizátorům a také tato zpráva. Nepůjde v ní o extenzivní popis široké škály panelů a konkrétních příspěvků, ale o výběrovou reflexi několika silných témat, která nás oslovila.

DIGITÁLNÍ HRY A HISTORIE

Velmi zajímavé téma otevřel příspěvek Jana Kremera „Zažít český středověk: Digitální hry jako historie“. Aniž bych patřila mezi aktivní hráče (mé povědomí o videohrách je značně neucelené), přednáška mě velmi oslovila. Strukturovaný krátký výklad o (ne)výhodách historických her byl vhodně doplněn o příklady ze zahraničí. Silnou pozici her při zpřítomňování dějin ve veřejném prostoru ilustrovala aktuální kauza kolem hry *Kingdom Come* (spor historičky Kláry Hübnerové a vývojáře hry Daniela Vávry). Jan Kremer nerefletoval jen možné pozitivní přínosy nového média a jeho potenciál podpořit historickou gramotnost (jak přemýšlíme a diskutujeme o minulosti), ale i kontroverze a případné negativní dopady (povrchní a subjektivní

1 Program konference je dostupný online: <https://forumdvp.cz> [náhled 4. 10. 2021].

2 Na organizaci konference se podílejí Filozofická fakulta UJEP Ústí nad Labem, Filozofická fakulta UK Praha, Historický ústav AV ČR, Pedagogická fakulta UK Praha a Ústav pro studium totalitních režimů.

3 Přístupné z <https://www.youtube.com/playlist?list=PL8y3LNGWcj830vwfeFVM-eIAjo-1OPhLjp> [náhled 4. 10. 2021].